

### **Список бібліографічних посилань**

1. Про національну безпеку України: закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Коваленко О. В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства / О. В. Коваленко, Л. В. Лисенко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя, 2014. – № 7. – С. 28–38
3. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азриляна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М., 2002.
4. Гончаренко Л.П. Процесс обеспечения экономической безопасности предприятия / Л.П. Гончаренко. – Справочник экономиста. – 2004. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.profiz.ru/se/12\\_04/952](http://www.profiz.ru/se/12_04/952)
5. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Комзюк Анатолій Трохимович. – Харків, 2002. – 408 с
6. Фатхутдінов В. Г. Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні : автореф. дис. ... док. юрид. наук : 12.00.07 / Фатхутдінов Василь Гайнулович. – Київ, 2017. – 36 с.
7. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці / О. С. Власюк. – К. : НІСД, 2016. – 528 с.
8. Регіони України у післякризовий період: ризики та перспективи розвитку: аналіт. доп. / С. О. Біла, О. В. Шевченко, В. І. Жук [та ін.]; за ред. С. О. Білої. – К. : НІСД, 2011. – 104 с.
9. Шадська У. Безпека громади: пошук спільних рішень / У. Шадська. – «HUSS» [huss.com.ua](http://huss.com.ua): Київ 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/350/Bezpeka\\_Hromad.pdf](https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/350/Bezpeka_Hromad.pdf)

*Одержано 16.11.2020*

УДК [81:351.741](477)

**Наталія Ігорівна ЄЛЬНІКОВА,**

*старший викладач кафедри українознавства факультету № 2*

*Харківського національного університету внутрішніх справ;*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5061-8226>*

## **СТІЙКІ МОВНІ ОДИНИЦІ В УСНОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ПРАВООХОРОНЦІВ**

Мова продукує навколишню дійсність, фіксує у своєму словниковому складі практичний і суспільно-пізнавальний досвід людей, наукові, культурні, матеріальні та духовні досягнення. Комунікативна функція мови, як одна із важливих функцій, гарантує спілкування в усіх сферах суспільного призначення. Словники сучасної української літературної мови містять загальноживані слова, що є зрозумілими для всіх носіїв цієї мови. На відміну від термінів – офіційних наукових найменувань, спеціальних понять, професіоналізми функціонують переважно в усному мовленні як слова, що не маркуються суворим науковим характером. Професійне спілкування здійснюється за допомогою мови науки та техніки, спеціальної форми природної мови, концентрує в собі колективну професійно-наукову пам'ять.

У нашому дослідженні в центрі уваги перебуває усна професійна лексика правоохоронців, тобто лексика, яка має неофіційний характер, пов'язана з особливостями сприйняття професіоналами поточної, повсякденної діяльності. Лінгвісти в усі часи переймалися проблемами мовної культури, так, О. Потєбня, В. Виноградов, І. Огієнко, Л. Ставицька досліджували системний аспект мови. Важливість культури мовлення у професійній сфері представників різних галузей вивчали такі дослідники, як В. Русанівський, Н. Бабич, М. Мельник, А. Коваль, які наголошували на тому, що представник кожної професії повинен досконало володіти культурою мовлення під час комунікації. Проте свідомість професіонала містить не лише базові концепти тієї чи іншої професійної субкультури, а й зумовлює у своїх носії відповідний погляд на світ. Актуальність цієї розвідки

визначається важливістю дослідження оцінних стійких мовних одиниць як комунікативно значущих системних угруповань.

Спеціальна лексика – це слова та словосполучення, що вживаються та розуміються представниками певної професії та галузі знань, у ній виокремлюють терміни та професіоналізми. Поліція є тим соціальним інститутом, що сполучає всі верстви суспільства. Спілкуючись на різних рівнях, правоохоронці є гарантом збереження правових і морально-етичних норм життя. Різноманітна робота (спілкування із правопорушниками, виховна робота з неповнолітніми, розслідування злочинів, робота з населенням тощо) і спілкування на всіх рівнях професійної комунікації неминуче припускають сприйняття й оцінювання різноманітних якостей, характеристик, властивостей один одного, співвіднесення їх з цінностями і нормами, які безпосередньо потрапляють у поле зору. Так, правоохоронці, через специфіку своєї роботи, контактують зі злочинними елементами, що накладає відбиток на структурну складову їхнього мовлення, до професійної сфери вжитку потрапляють елементи арготизму (*мент, гастролери, зачищати, базарять, шиють, барига, браслети*).

Стійкі мовні одиниці, що функціонують у професійному середовищі співробітників поліції, репрезентовані різноманітними відомостями про їхню діяльність, оцінки і уявлення про якість роботи, професійні навички тощо. Багато із цих одиниць виникли безпосередньо під час комунікативного акту і згодом набули того чи іншого оцінного значення. Так, на основі арготизму *мент* виникли такі стійкі оцінні вирази, як *справжній мент* (позитивна оцінка), *мент поганий* (різка негативна конотація).

У професійній комунікації співробітників поліції одне із центральних місць займає гумор і самоіронія, тому такий концепт, як «робота» поповнюється значною кількістю висловів і фразеологізмів, що носять яскраво-виражений іронічний характер. Вербально ця ланка у представників правоохоронних органів представлена такими одиницями: «*поїдемо кататися*» (виїхати на місце злочину), «*халтурка*» (проста справа), «*зарядити*» (устаткувати оперативника, що вирушає на переговори зі злочинцем, звукофіксувальним пристроєм), «*поставити очі на декілька днів*» (встановити зовнішнє спостереження).

Територіальні підрозділи органів внутрішніх справ, відділень поліції найчастіше позначаються в повсякденному комунікації нейтральним словом *відділ*, на основі якого виникло стійке словосполучення *доставити до відділу*, тобто «доставити правопорушника (затриманого) до територіального відділення». Жаргонними варіантами вираження зазначеної семантики є лексема *земля* та словосполучення *земельний відділ*. Слід зазначити, що концепт «земля» для українців має важливе значення, адже з ним пов'язані практично всі сторони його буття. Із прадавніх часів робота на землі визнавалася не лише найважчою, але й дуже поважною. Крім того, земля в українській лінгвокультурі усвідомлюється годувальницею, тому із самого народження в людей виховують дбайливе ставлення до землі. Цим пояснюється позитивна конотація стійкої мовної сполуки *працювати на землі, наша земля, на своїй землі*, які міцно увійшли в ужиток співробітників правоохоронних органів. Поліцейський, який працює на землі, – це досвідчений, обізнаний у своїй справі професіонал.

Взаємодія повсякденного та спеціального знань у професійному мовленні поліцейських найчастіше здійснюється шляхом накладення або об'єднання типів знань. Наприклад, фразеологізм *шукати голку в копиці сіна* (шукати те, що важко знайти). У формуванні цього вислову актуалізовано буденне знання носія мови (уявлення про те, що знайти в сїні невеликий предмет практично неможливо), на яке накладається професійне знання фахівця (важко здійснювати пошук злочинця на величезній території). Подекуди такі знання об'єднуються: *засвічений ствол* (зброя, що перебуває на розгляді поліції у зв'язку зі злочином). Ймовірно, компонент *засвітити* можна сполучити із виробництвом фотографії, коли псується фотоматеріал. У лексиконі правоохоронців це дієслово набуває додаткового значення «поширити інформацію, що повинна зберігатися в таємниці».

Таким чином, проаналізовані мовні сполуки демонструють, що усне професійне мовлення правоохоронців складається не лише із загальноживаних слів, а й містить значну кількість лексем, що відображають особливості творчого мислення співробітників поліції.

#### **Список бібліографічних посилань**

1. Березовенко А. Кримінальне арготизм в Україні. *Мовознавство*. Доповіді та повідомлення IV Міжнародного конгресу українців. К., 2002. С. 197–201.

2. Ставицька Л. Сучасний український інтержаргон: проблеми й аспекти вивчення. *Мовознавство*. Доповіді та повідомлення IV Міжнародного конгресу українців. К., 2002. С. 213–216.
3. Ставицька Л. Український жаргон. Словник: Містить близько 4070 слів і понад 700 стійких словосполучень. К.: Критика, 2005. 496 с.
4. Поповченко О. І. Словник жаргону злочинців. К., 1996. 342 с.

*Одержано 16.11.2020*

УДК 343.142

**Олена Петрівна ЗАВОРИНА,**

*кандидат юридичних наук,  
викладач кафедри кримінального процесу та  
організації досудового слідства факультету № 1  
Харківського національного університету внутрішніх справ;  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7477-3570>;*

**Кирило Іванович ЗАСОРИН,**

*курсант 4 курсу факультету № 2  
Харківського національного університету внутрішніх справ*

## **ПОЛІГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ДОКАЗ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Питання використання поліграфа у правоохоронних органах України, а також використання поліграфічних досліджень як доказу у кримінальному провадженні останніми роками активно обговорюється як практиками, так і науковою спільнотою. Термін «поліграф» тлумачиться в «Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України» затвердженій Наказом МВС України від 13 листопада 2017 р. № 920, як різновид спеціального психофізіологічного технічного засобу, який здійснює реєстрацію динаміки протікання не менше п'яти незалежних психофізіологічних процесів людини (грудного і діафрагмального дихання, серцево-судинної активності, електропровідності шкіри, рухової активності) у відповідь на пред'явлення за спеціальною методикою певних психологічних стимулів (запитань, зображень, предметів), не завдаючи шкоди життю, здоров'ю людини та навколишньому середовищу. Особа яка здійснює дослідження з використанням поліграфа повинна дотримуватись основоположних прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, а також міжнародними договорами [1]. Всі дослідження з використанням поліграфа поділяються на:

1) стандартні перевірки (тести), які проводяться державними чи приватними поліграфологами з метою розслідування правопорушень, кадрового відбору, з'ясування приватних питань, тощо;

2) психологічні експертизи з використанням поліграфа, які проводяться в рамках кримінального, цивільного, адміністративного чи господарського процесу, а висновки за їх результатами використовуються як докази.

Директор Всеукраїнської асоціації поліграфологів В.А. Ведмідь визначив, що поліграфічні дослідження – це науково-дослідна діяльність, яка вимагає спеціальної освіти, підтвердженої документами офіційного зразка, практичних навичок, а також суворого дотримання встановлених методик. Поліграфічні дослідження не підлягають ліцензуванню/патентуванню та не відносяться до медичної практики [2]. Дані дослідження не передбачають отримання спеціальних дозволів та можуть проводитись в рамках звичайної підприємницької діяльності.

Також дослідження з використанням поліграфа здійснюється за згодою особи. Результати такого опитування фіксуються в довідку про результат опитування за допомогою поліграфа. Кримінальний процесуальний Кодекс у статті 84 визначає доказами в кримінальному провадженні фактичні дані, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають